

**Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
Національний заповідник «Замки Тернопілля»**

***Охорона культурної
спадщини як
невід’ємний елемент
сталого розвитку
територій***

Збараж – 2025

**Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
Національний заповідник «Замки Тернопілля»**

***Охорона культурної
спадщини як
невідємний елемент
сталого розвитку
територій***

Збараж – 2025

Збірник містить матеріали наукової конференції «Охорона культурної спадщини як невід’ємний елемент сталого розвитку територій», що відбулась 20 лютого 2025 року в м. Збараж.

Видання розраховане для істориків, культурологів, фахівців з охорони пам’яток культурної спадщини, музейних працівників, викладачів, студентів, та всіх, хто цікавиться історією рідного краю.

Редакційна колегія:

Анатолій Маціпура	генеральний директор НЗ «Замки Тернопілля»
Олег Заліщук	заслужений архітектор України, лауреат державної премії України в галузі архітектури, головний архітектор НЗ «Замки Тернопілля»
Тетяна Думська	заступниця генерального директора з наукової і культурно-просвітницької роботи НЗ «Замки Тернопілля»
Любов Шиян	кандидат історичних наук, наукова співробітниця НЗ «Замки Тернопілля»
Зоряна Мазуранчик	учений секретар НЗ «Замки Тернопілля»

*Рекомендовано до друку
Вченою Радою Національного заповідника «Замки Тернопілля»
Протокол №3 від 30 квітня 2025 р.*

Дмитро Гринечко
студент групи БТ-21

Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
dimahrynychko@gmail.com

Галина Островська

к.е.н., доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
h.ostrovska@gmail.com

Ольга Владимир

к.е.н., доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
olhavlada@ukr.net

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ІНКЛЮЗИВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК У ТУРИСТИЧНОМУ СЕКТОРІ

Анотація: У статті висвітлюються питання підвищення екологічної безпеки, а також особливості інклюзивного екологічного розвитку у туристичному секторі. Визначено пріоритетні сфери трансформації цього сектору. Доведено, що туристичний сектор повинен активізувати свої зусилля для побудови нової моделі, яка сприяє розвитку партнерських відносин, надає пріоритет інтересам населення приймаючих країн, просуває науково обґрунтовану політику, спрямовує інвестиції в розвиток сучасних технологій, щоб забезпечити більш стабільне, інклюзивне та ресурсоефективне майбутнє.

Ключові слова: туристичний сектор, діджиталізація, трансформація, екологічна безпека, інфраструктура туризму та системи якісних послуг.

Туризм забезпечує коштами для існування мільйони людей, а мільярдам дає можливість гідно оцінити культурну самобутність свого народу та народів інших країн, а також багатство природи різних куточків світу. У передових країнах частка туристичного сектору у ВВП становить понад 20 відсотків, і загалом туристична галузь є третьою за величиною експортною галуззю у світовій економіці. Туризм був одним із секторів, що найбільш постраждав в умовах пандемії COVID-19. Це серйозно позначилося на економіці, системі громадських послуг, отриманні населення засобів до існування, та обмежило спектр можливостей на всіх континентах. Хоча одним із пріоритетних завдань має бути збереження залежних від цього сектора джерел коштів до існування, водночас відновлення туристської діяльності відкриває перспективи для проведення перетворень з акцентом на те, щоб регулювати вплив пандемії на відвідувані туристами напрями та формувати у населення та працюючих у цій сфері компаній більш високий потенціал протидії за допомогою здійснення інновацій, цифровізації, забезпечення стійкості та налагодження партнерських зв'язків.

Економічні наслідки. Згідно даних за 2019 рік, на частку туризму припадало 7 відсотків обсягу світової торгівлі, і цей сектор, в якому зайнятий кожен десятий житель планети, через складний виробничо-збутовий ланцюжок взаємопов'язаних галузей забезпечує коштами для існування мільйони людей розвинених країн і країнах, що розвиваються. У міру того, як кордони закривалися, готелі припиняли роботу і різко зменшився обсяг повітряних перевезень, кількість

міжнародних туристів скоротилася на 56 відсотків, а втрати туристичного сектора за перші п'ять місяців 2020 року становили 320 млрд дол. США [1-3].

Внаслідок цього під безпосередньою загрозою перебувають більше 100 мільйонів робочих місць, пов'язаних з туризмом [4], багато – на мікро-, малих та середніх підприємствах, на яких великий відсоток робочої сили становлять жінки та молодь. У цьому контексті в найбільш уразливому становищі знаходяться працівники неформального сектора. Втрачено від 910 млрд дол. США до 1,2 трлн дол. США у формі туристичного експорту – витрат міжнародних туристів. А це втрата 1,5-2,8 відсотка обсягу світового ВВП.

Жодна країна не уникнула серйозних втрат у своєму туристичному секторі. Ця криза стала серйозним потрясінням для розвинених країн і спричинила те, що найбільш вразливі верстви населення і країни, що розвиваються, фактично опинилися в умовах надзвичайної ситуації. Занепокоєння викликають наслідки кризи для малих острівних держав, що розвиваються, найменш розвинених країн і багатьох африканських країн. В Африці в 2019 році на частку цього сектора припадало 10 відсотків всього експорту.

Наслідки для навколишнього середовища та зміни клімату. Туризм, пов'язаний з природою та океанами, є важливим стимулом до подорожей та джерелом доходів. Припинення туристичної діяльності означало, що багато охоронюваних територій та громади, що проживають навколо них, кілька місяців не отримували доходу, при цьому багато хто з них не мають доступу до системи соціальної захисту та виживають значною мірою завдяки туризму. Втрата доходів від туризму створює ще більшу небезпеку для біорізноманіття в охоронюваних та інших природоохоронних територіях, в яких здебільшого здійснюється туризм, пов'язаний з дикою природою. Не маючи інших можливостей, люди можуть почати надмірно експлуатувати природні ресурси або для власного споживання, або з метою отримання доходу. У той же час туристський сектор характеризується високим ступенем впливу на клімат і навколишнє середовище, оскільки вимагає споживання великої кількості енергії та палива та створює навантаження на системи земельних ресурсів. Зростання туризму останніми роками поставило під загрозу досягнення цільових показників, встановлених у Паризькій угоді. Викиди парникових газів, що стосуються транспортного забезпечення туризму, оцінюються приблизно в 5 відсотків від усіх викидів антропогенного походження, та їхній обсяг може різко зрости, якщо відновлення цього сектора не здійснюватиметься відповідно до цілей у сфері клімату [5].

Культурні наслідки. Інтерес до подорожей насамперед стимулюють існуючі у світі багатство традицій, культури та різноманітність. Наслідки COVID-19 для туризму створюють додаткове навантаження у плані збереження культурної спадщини, а також на культурну та соціальну структуру громад, особливо корінних народів та етнічних груп. Так, внаслідок закриття ринків ремісничих виробів, продукції та інших товарів особливо сильно постраждали доходи жінок, що належать до корінних народів. Різко впали і доходи культурних організацій. Під час кризи 90 відсотків країн повністю або частково закрили об'єкти всесвітньої спадщини і були тимчасово закриті близько 85 000 музеїв [6]. Туризм як сектор, побудований на взаємодії між людьми, є одним із основних засобів пропаганди культури та сприяння міжкультурному діалогу та взаєморозуміння.

Можливість для перетворень. Історично туризм продемонстрував потужну здатність відновлюватися після потрясінь, адаптуватися та впроваджувати інновації. Однак ця безпрецедентна ситуація вимагає нового підходу, потужного багаторівневого реагування та міцних партнерських відносин. Сучасні тенденції в

Європі підтверджують, що відкриття кордонів та туристична діяльність не обходяться без ризиків, оскільки у деяких місцях це призвело до зростання числа інфекцій, результатом чого стало введення урядами нових локальних обмежень [7]. Наразі для туризму вживаються заходи з метою усунення соціальних та економічних наслідків COVID-19 та прискорення відновного процесу, з тим щоб зберегти джерела коштів для існування мільйонів людей. Водночас криза дала сектору можливість для змін, дозволивши йому стати більш стійким, інклюзивним та стабільним.

Оскільки туристична галузь поступово відкривається для бізнесу, обмеженість зв'язку, недовіра споживачів, невизначеність щодо сценарію розвитку пандемії та вплив економічного спаду створюють безпрецедентні виклики для туристичного сектору. Ключем до прискорення процесу відновлення є підтримка мільйонів громадян, які залежать від сектора, який постраждав внаслідок місяців бездіяльності, та створення умов для екологічного та відповідального туризму, безпечного для приймаючих громад, працівників та самих подорожуючих. Нинішня криза також є безпрецедентною можливістю для того, щоб трансформувати відносини між туризмом і природою, економікою та кліматом. Настав час спиратися на вже виконану роботу в туристичній галузі та переосмислити вплив туризму на екосистеми та природні ресурси, взаємодію туризму з суспільством, секторами економіки, оцінювати і краще управляти ним, справедливо ділитися вигодами, які він приносить [8]. Стимулювати перетворення сектора туризму можна шляхом прийняття усіма зацікавленими сторонами колективних та скоординованих заходів реагування поряд із здійсненням пакетів заходів відновлення економіки та інвестицій у «зелену економіку». Зумовлена COVID-19 криза є переломним моментом, коли потрібно узгодити зусилля, спрямовані на підтримку залежних від туризму джерел засобів до існування та приведення їх у відповідність до цілей сталого розвитку, а також забезпечення більш стабільного, інклюзивного, вуглеводно нейтрального та ресурсоефективного майбутнього.

Центральну роль у справі відновлення туризму могли б відіграти впровадження інновацій та застосування цифровізації, використання місцевих цінностей та створення гідних робочих місць для всіх, особливо для молоді, жінок та представників найбільш уразливих груп [9] у наших суспільствах. Для цього сектору необхідно активізувати зусилля з метою створення нової моделі, яка сприяла б розвитку партнерських відносин, передбачала б урахування насамперед інтересів народів країн, що приймають, просування науково обґрунтованої політики, а також напрям інвестицій на розвиток вуглецево-нейтральних технологій та реалізацію діяльності, що не супроводжується викидами вуглекислого газу в атмосферу.

Трансформація сектора туризму має охоплювати п'ять пріоритетних сфер:

1. Управління кризою і пом'якшення соціально-економічних наслідків для життя людини.

Важливо, щоб уряди, оперативно реагуючи на кризу, за підтримки партнерів з розвитку розглянули можливість зосередити увагу на впливі сектора туризму в контексті джерел засобів до існування та можливості працевлаштування мільйонів людей у всьому світі. Необхідно захищати права працюючих і докладати всіх зусиль для збереження їхніх робочих місць. Поетапні та скоординовані рішення та заходи реагування потрібно впроваджувати в життя з метою:

– захисту засобів до існування, робочих місць, доходів та бізнесу;

– зміцнення довіри шляхом забезпечення безпеки в усіх видах туристичної діяльності;

– зміцнення партнерства та солідарності задля соціально-економічного відновлення, зосереджуючись на інклюзивності та зменшенні нерівності.

2. Підвищення конкурентоспроможності та зміцнення потенціалу протидії. Підтримувати розвиток туристичної інфраструктури та надання якісних послуг протягом всього виробничо-збутового ланцюжка туристичної галузі; сприяти залученню інвестицій, діяльності малих та середніх підприємств, диверсифікувати асортимент продукції та ринки збуту, а також сприяти розвитку внутрішнього та регіонального туризму.

Криза підкреслила необхідність переосмислення структури туристичної економіки з метою підвищення конкурентоспроможності та зміцнення стійкості. Для досягнення цієї мети туристична галузь може:

- прийняти нові політичні рамки, більш сприятливі для створення надійного та стабільного ділового середовища;

- підтримати розвиток інфраструктури туризму та системи якісних послуг, які дозволяють розвивати інші суміжні галузі та полегшують процес інвестування для місцевих підприємств;

- забезпечувати альтернативні джерела доходу для громад, залежних від туризму, в контексті зміцнення їхнього потенціалу протидії кризі;

- інвестувати кошти в освіту та професійне навчання з метою сприяння створенню більш гідних робочих місць та підвищення життєстійкості, наприклад, у розвиток мовних навичок;

- побудувати інклюзивну модель – продуктивно пов'язати туристичний сектор з іншими економічними секторами, зокрема транспортом і торгівлею, через низку товарів і послуг;

- диверсифікувати ринки, розширювати асортимент продукції та вирішувати питання, пов'язані з сезонністю, а також сприяти забезпеченню цілорічного попиту;

- посилити зв'язок між вдосконаленими транспортними мережами та туризмом, а також зміцнити стійку та життєздатну транспортну інфраструктуру як провідний чинник розвитку більш сталого та інклюзивного туристичного сектору;

- підвищити інтерес відвідувачів, забезпечуючи отримання ними нового досвіду, у тому числі пов'язаного з вивченням об'єктів культурної спадщини та форм культурного самовираження, а також творчих галузей [10];

- сприяти розвитку внутрішнього та регіонального туризму, де це можливо;

- переорієнтувати професійні вміння та навички з метою диверсифікації за рамки туризму та забезпечити «розумне поєднання секторів» у тих місцях, де туризм став єдиним видом економічної діяльності;

- підвищити загальну конкурентоспроможність ММСП та прискорити процес формалізації сектору туризму;

- створити для сектора туризму системи раннього попередження на базі оцінок ризиків компаній та туристичних напрямків.

Ця криза також вимагає міцнішої основи для вимірювання наслідків туризму в повному обсязі [11] та розробки науково обґрунтованої політики.

За допомогою туризму можна удосконалити системи збору даних, науково обґрунтовані підходи та механізми оцінки, засновані на чітких показниках та цілях, включаючи Міжнародну мережу обсерваторій сталого туризму [12] та Ініціативу з оцінки стійкого туризму, спрямовану на вимірювання трьох аспектів сталості туризму (економічного, соціально-культурного та екологічного).

Надання підтримки країнам, що розвиваються у питаннях, що стосуються їхнього статистичного потенціалу, та більш активне впровадження цифрових та інших нових технологій та інструментів для цілей моніторингу та звітності виключно важливі для сталого планування та регулювання туризму.

3. Просування інновації і цифровізація екосистеми туризму. Відновлення туристичних напрямків та компаній залежить від їхньої здібності використовувати переваги технологій для кращого розуміння та моніторингу потреб мандрівників і тенденцій, створювати та просувати на ринок нові пропозиції, використовувати цифрові платформи [13], забезпечувати більш гідні робочі місця та впроваджувати ефективні протоколи охорони здоров'я. Штучний інтелект та великі дані можуть допомогти управляти потоками та захищати спільноти та ресурси.

Пакети заходів для відновлення та розвитку туризму в майбутньому можуть максимально збільшити використання технологій в екосистемі туризму, пропагувати та просувати цифровізацію з метою вироблення інноваційних рішень та інвестування коштів у розвиток цифрових навичок, особливо у працівників, що тимчасово не працюють, та осіб, які шукають роботу.

Вироблення інноваційних підходів у сфері туризму та формування екосистем підприємництва можуть сприяти цифровій трансформації. Інновації можна зосередити на впровадженні цифрових моделей управління сектором та створенні нових робочих місць, а також нових стійких продуктів та вражень, які пов'язують мандрівників з природою та творчими сферами, розширюють можливості громад та сприяють здійсненню безпечних подорожей за допомогою технологій. Цифрові технології, зокрема безпілотні літальні апарати або дистанційні та супутникові технології, також можна задіяти на підтримку екологічних заходів планування та контролю, захисту природних ресурсів, від яких залежить туризм.

Крім того, криза прискорила процес цифровізації і висунула на перший план питання про наслідки «цифрового розриву» для окремих груп суспільства. Працівникам сфери туризму, особливо молоді, дуже важливо працювати позаштатно та навчатися цифрової грамоти, щоб мати ширші можливості для використання цифрових інструментів та онлайн-ресурсів з метою раціоналізації своєї діяльності та забезпечення гнучкості при підготовці до роботи в майбутньому.

4. Сприяння забезпеченню стійкості та інклюзивному «зеленому» зростанню. Криза надає безпрецедентну можливість змінити відносини між сектором туризму та природою і тим самим зробити більш вагомий внесок у досягнення цілей Паризької угоди про зміну клімату та Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року. Більш активний розвиток сталого регіонального туризму приносить значні вигоди – від зниження вразливості залежних від туризму регіонів для економічних загроз до стійкішого використання ресурсів, створення «зелених» робочих місць та поліпшення транспортної зв'язаності. Туризм повинен ставати стійким, ресурсозберігаючим і вуглецево нейтральним сектором, і зусилля в цьому напрямку докладаються, включаючи погодження з Програмою стійкого туризму Мережі «Одна планета» [14]. «Зелені» інвестиції у відновлення можуть бути зроблені в природоохоронні території, відновлювані джерела енергії та циркулярну економіку. Надання урядами фінансової підтримки, а також фінансової допомоги для запобігання банкрутству готельній, круїзній та авіаційній галузям, також гарантують заборону на забруднюючу діяльність.

5. Зміцнення координації і партнерських зв'язків у процесі трансформації туризму з метою досягнення сталого розвитку. Як

наголошується у звіті ЮНВТО-ПРООН «Туризм і цілі сталого розвитку до 2030 року» [15], сектор туризму може зробити свій внесок у сфері сталого розвитку. Ще важливіше те, що туристські компанії визнають, що узгодження бізнес-цілей з цілями в галузі сталого розвитку підвищує конкурентоспроможність, сприяючи екологічній стійкості і збільшуючи вагомість їхньої «соціальної ліцензії» на здійснення діяльності [16]. Однак, щоб досягти цих цілей у майбутньому, туристичний сектор повинен будувати партнерські відносини на всіх рівнях. До них відносяться: надійний підхід, який повністю залучає уряд; послідовна вертикальна координація місцевих й національних органів влади; тісна співпраця між секторами, які підтримують туризм; більша узгодженість в рамках політики і партнерських відносин [15].

Для просування до сталого майбутнього та досягнення глобальних цілей необхідна більша гнучкість у виборі підходів і альянсів. Всесвітній кризовий комітет з туризму Всесвітньої туристичної організації об'єднав представників туристичного сектору, щоб намітити загальну секторальну відповідь на безпрецедентну пандемію COVID-19 [17, 18]. З точки зору забезпечення ефективної координації планів і стратегій відновлення бізнесу, через значний вплив на економіку та життя людей, доцільно зосередити увагу на людиноцентризмі, залучити державні органи, партнерів з розвитку та міжнародні фінансові інституції з метою суттєвого впливу на економіку та отримання людьми коштів до існування.

Висновки. Туризм, як один з найбільш динамічних і трудомістких секторів сучасності, опинився в числі найбільш постраждалих від кризи. На карту поставлено кошти для існування мільйонів людей, і їм необхідно надавати підтримку. У міру того, як туристична діяльність у багатьох частинах земної кулі відновлюється, громадське здоров'я має залишатися пріоритетним завданням, а скоординовані протоколи охорони здоров'я, які захищають робітників, населення та подорожуючих, одночасно підтримуючи організації та їхніх працівників, повинні неухильно дотримуватися. Необхідно активізувати міжнародне співробітництво, зокрема щодо обмежень на поїздки та прикордонного контролю для того, щоб зберегти джерела, які забезпечують людей засобами до існування, у відповідальний, солідарний спосіб підтримувати економіку. Необхідно продовжувати та активізувати зусилля, які були здійснені після спалаху коронавірусу, Групою Світового банку, Азійським банком розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку та Всесвітньою туристичною організацією ООН з метою прискорення відновлення туристичного сектора за трьома напрямками Пакету технічної допомоги в цілях відновлення туризму після COVID-19, з акцентом на збереженні, адаптації та інтеграції людського капіталу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. World Tourism Organization (UNWTO), World Tourism Barometer, vol. 4, June 2020, Madrid, URL: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng>.
2. Владимир О. М. Основні тенденції розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу та сфери туризму у 2019-2021 роках. *Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації: тези доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 311-315.
3. Шерстюк Р., Владимир О., Дудкін П., Дудкіна О. Вплив пандемії COVID-19 на розвиток туризму в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *Соціально-економічні проблеми і держава.* 2021. Вип. 2 (25). С. 641-652. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21srpsiv.pdf>
4. UNWTO, World Tourism Barometer, vol. 3, June 2020, Madrid, URL: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng>.

5. UNWTO, «Transport-related CO2 emissions from the tourism sector», URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development/tourism-emissions-climate-change>.
6. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), «Museums around the world in the face of COVID-19», 2020, URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373530>.
7. Geir Moulson and Elaine Kurtenbach, «European tourism faces turbulence only weeks after restart», AP News, 27 July 2020, available at <https://apnews.com/e6509475a558831774f3697faf7396bc>
8. UNWTO, «COVID-19 Tourism Recovery: Technical Assistance Recovery Package», 2020. URL: https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-05/COVID-19-Tourism-Recovery-TA-Package_8%20May-2020.pdf
9. UNWTO, «An Inclusive Response for Vulnerable Groups», 2020. URL: <https://www.unwto.org/covid-19-inclusive-response-vulnerable-groups>
10. UNWTO, «Cultural Tourism & COVID-19». 2020. URL: <https://www.unwto.org/cultural-tourism-covid-19>.
11. UNWTO Tourism Data Dashboard. URL: <https://www.unwto.org/unwto-tourism-dashboard>.
12. For more details please consult the International Network of Sustainable Tourism Observatories. URL: <http://insto.unwto.org>
13. International Trade Centre, «Action Plan: Supporting small businesses through the COVID-19 crisis and towards the future». URL: <http://www.intracen.org/covid19/15-Points-Action-Plan>
14. One Planet Network. URL: <https://www.oneplanetnetwork.org>
15. UNWTO and UNEP, Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030, 2017.
16. Vladymyr O. Influence of the Ukrainian refugees on the development of hotel and restaurant business in the countries of Central and Eastern Europe. Collection of papers New Economy. Volume 1, No. 1, 2023. PP. 64-74.
17. UNWTO, «Restarting Tourism», URL: <https://www.unwto.org/restarting-tourism>.
18. UNWTO, «UNWTO releases a COVID-19 technical assistance package for tourism recovery», 12 May 2020, available at <https://www.unwto.org/news/unwtoreleases-a-covid-19-technical-assistance-package-for-tourism-recovery>.

ЗМІСТ

Охорона культурної спадщини як невід'ємний елемент сталого розвитку територій

1.	Багнюк Назар, Оболончик Оріся «Музеєфікація як стратегія збереження культурної спадщини: досвід Кременецько-Почаївського заповідника»	5
2.	Бартошак Валентина, Фурка Лариса «Подорож без бар'єрів: сучасні виклики в туризмі»	10
3.	Буйновська Єлизавета, Позняков Денис «Перспективи використання іконографічних джерел, як інструмента вивчення історичних пам'яток ДІАЗ «Хотинська фортеця»	16
4.	Гаврилюк Світлана «Пам'ятки історії у Волинській області: збереження та актуалізація»	23
5.	Ганусевич Наталія «Дослідження та інтерпретація сакральної спадщини у туристичному середовищі: костел св. Антонія у Збаражі»	30
6.	Гедін Максим «Проблеми збереження музейної спадщини України в умовах війни»	35
7.	Голуб Анжеліка «Національний заповідник «Глухів»: історія відкриття, структурні компоненти, завдання, проблеми»	43
8.	Гринечко Дмитро, Островська Галина, Владимир Ольга «Підвищення екологічної безпеки та інклюзивний екологічний розвиток у туристичному секторі»	48
9.	Гулько Петро «Музеї науки і техніки у культурному туризмі»	55
10.	Думська Тетяна, Кобаса Галина «Комплекс монастиря сестер феліціанок у м. Збараж В соціокультурному просторі сьогодення»	58
11.	Капуста Андрій «Маєток Лянцкоронських в Струсові – палацово-парковий комплекс поч. XIX ст. Проблеми збереження та музеєфікації»	63
12.	Ковальчук Надія «Сучасні технології як складова музейної експозиції Бережанського замку»	74
13.	Кононьчук Юлія «Розвиток екскурсійної діяльності як чинник збереження історико-культурної спадщини: досвід Кременецько-Почаївського ДІАЗу (на прикладі роботи туристично-інформаційного відділу)»	79

14.	Кривчук Віта «Голодомор як фактор збереження національної пам'яті у творчості Олени Звичайної: «Миргородський ярмарок» – літопис трагедії»	83
15.	Лугова Олена « Культурно-туристичні маршрути Державного історико-архітектурного заповідника у м. Бережани»	89
16.	Мазуранчик Зоряна «Національний заповідник «Замки Тернопілля» як осередок культурної комунікації: експозиційний аспект»	92
17.	Мартинюк Ольга «Використання інноваційних технологій в роботі краєзнавчого музею «Центр національного та культурного відродження «Просвіта» при ВСП «ТФК ТНТУ»»	95
18.	Мельничук Олег «Крилоське городище – ядро літописного столъного міста Галич як пам'ятка археології національного значення»	97
19.	Надольська Валентина «Діяльність Eurora Nostra з популяризації та захисту культурної спадщини Європи»	107
20.	Островська Галина, Островський Олег «Цифрові сервіси в туризмі: застосування та перспективи »	114
21.	Петрович Валентина «Фактори впливу на ефективність комунікативного процесу в туристичній галузі»	120
22.	Рудакевич Іван, Гавришок Богдан «Римо-католицькі костели Кременецького району, проблеми їх збереження та використання»	125
23.	Смоляк Юлія «Перспективи розвитку Скалатського замку як об'єкта культурного туризму: європейський досвід, інноваційні технології та роль територіальних громад»	129
24.	Станкевич Ольга «Грантовий проєкт від УКФ «Цифрова колекція сакральної дерев'яної скульптури XVIII – XIX ст. з фондів Національного заповідника «Замки Тернопілля» як елемент підсилення туристичної привабливості замку м. Збараж»	137
25.	Якимчук Тарас «Моніторинг пам'яток археології на Тернопільщині в 2024 році»	140
26.	Matsuka Viktoriia, Horbashevskа Maryna «Preservation of cultural heritage: global challenges and international experience»	145

УДК-929
ББК-83-3(4Укр.)

**Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
Національний заповідник «Замки Тернопілля»**

Наукове видання

Збараж 2025

Національний заповідник «Замки Тернопілля»
вул. Б. Хмельницького 6, м. Збараж Тернопільська обл. 47302
тел. (03550) 2 47 02
e-mail: zapovidnik_zbarazh@ukr.net
Офіційний сайт: <https://zamky.te.ua/>

Макет та верстка:
Тетяна Думська, Зоряна Мазуранчик

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і достовірність наведених фактів, цитат, власних імен, назв і стилістику тексту.

Н

З